

Nr 32

Utlåtande angående dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 3 § och 15 kap. 14 § föräldrabalken m. m. dels i anledning av propositionen väckta motioner dels ock motion om agaförbud för föräldrar.

Genom en den 25 mars 1966 dagtecknad proposition, nr 96, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga förslag till

- 1) lag om ändrad lydelse av 6 kap. 3 § och 15 kap. 14 § föräldrabalken;
- 2) lag om ändrad lydelse av 93 § barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97).

De i propositionen framlagda lagförslagen är av följande lydelse:

1) Lag**om ändrad lydelse av 6 kap. 3 § och 15 kap. 14 § föräldrabalken**

Härigenom förordnas, att 6 kap. 3 § och 15 kap. 14 § föräldrabalken skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

6 KAP.**3 §.**

Föräldrarna have uppsikt över barnet samt äge för barnets tillrättavisande använda de uppfostringsmedel som med hänsyn till dess ålder och övriga omständigheter må anses lämpliga.

Föräldrarna hava uppsikt över barnet. För barnets tillrättavisande må ej användas andra uppfostringsmedel än sådana som äro lämpliga med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter.

15 KAP.**14 §.**

Utan överförmyndarens samtycke må ej förmyndaren å den omyndiges vägnar upptaga lån eller ingå växelförbindelse. Vad sålunda

Utan överförmyndarens samtycke må ej förmyndaren å den omyndiges vägnar upptaga lån eller ingå växelförbindelse. Vad sålunda

Motioner

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna nr 722 i första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg m. fl.* och nr 887 i andra kammaren av fru *Gärde Widemar* och herr *Sjönell*;

de likalydande motionerna nr 723 i första kammaren av herr *Sveningsson m. fl.* och nr 888 i andra kammaren av herr *Hedin m. fl.*; samt

motionen nr 889 i andra kammaren av fru *Ryding* och herr *Hermansson*.

Därjämte har utskottet samtidigt behandlat en vid riksdagens början väckt, till lagutskott hänvisad motion nr 78 i andra kammaren av herr *Sjöholm* om agaförbud för föräldrar.

I motionerna *I: 722* och *II: 887* hemställas,
att riksdagen måtte besluta att för sin del antaga följande

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 6 kap. 3 § föräldrabalken

Härigenom förordnas, att 6 kap. 3 § föräldrabalken skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

6 KAP.

3 §.

Föräldrarna *have* uppsikt över barnet *samt äge för barnets tillrättavisande använda de uppfostringsmedel som med hänsyn till dess ålder och övriga omständigheter må anses lämpliga.*

Föräldrarna *hava* uppsikt över barnet *och skola städse iakttaga barnets bästa.*

I motionerna *I: 723* och *II: 888* hemställas,
att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 96 måtte antaga följande

1† *Bihang till riksdagens protokoll 1966. 9 saml. 1 avd. Nr 32*

Förslag

till

*Lag**om ändrad lydelse av 93 § barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97)*

Härigenom förordnas, att 93 § barnavårdslagen den 29 april 1960 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Myndigheter vilkas — — — nämndens ingripande.

Den som har välgrundad anledning antaga att någon, som ej fyllt aderton år, misshandlas i hemmet eller eljest där behandlas på sådant sätt att hans kroppsliga eller själsliga hälsa utsättes för fara bör anmäla detta till barnavårdsnämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1966.

I motionen *II: 889* hemställas,

att riksdagen, med bifall i övrigt till förslagen i Kungl. Maj:ts proposition om ändring av lydelse av 6 kap. 3 § föräldrabalken samt om ändrad lydelse av 93 § barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97), måtte besluta sådan ändrad lydelse av föräldrabalken att all användning av aga förbjödes, samt hemställer vi att utskottet måtte utarbeta erforderlig lagtext.

I motionen *II: 78* hemställas,

att riksdagen måtte besluta *dels* att för sin del antaga följande ändrade lydelse av 3 § i föräldrabalkens sjätte kapitel: »Föräldrarna have uppsikt över barnet samt äge för barnets tillrättavisande använda de uppfostringsmetoder som med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter må anses lämpliga. All form av aga vare förbjuden.», *dels* hos Kungl. Maj:t begära förslag till av denna ändrade lydelse eventuellt föranledda ändringar i brottsbalken.

Redogörelse för motionernas innehåll lämnas nedan.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en omformulering av 6 kap. 3 § föräldrabalken för att ge tydligare uttryck åt lagstiftarens inställning att kroppsaga i princip bör undvikas. I anslutning härtill föreslås ett tillägg till 93 § barnavårdslagen av innebörd att den som får kännedom om att barn misshandlas i

hemmet eller där utsätts för annan olämplig behandling bör anmäla detta till barnavårdsnämnden.

Vidare föreslås sådan ändring i föräldrabalken att överförmyndares samtycke inte längre skall behövas till statligt lån åt omyndig för utbildning eller bosättning.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1966.

I. Åtgärder mot barnmisshandel

Utskottet torde få hänvisa till propositionen, beträffande gällande bestämmelser m. m. s. 5—8, frågans behandling vid 1964 och 1965 års riksdagar s. 8—9, samt innehållet i en inom justitiedepartementet upprättad promemoria och remissbehandlingen därav s. 9—17.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Kling*, följande.

De fall av barnmisshandel som avslöjats på senare tid har med rätta upprört allmänheten. De har åter riktat uppmärksamheten på samhällets möjligheter att ingripa till skydd för barnen.

Vårdnaden om barn innebär enligt FB bl. a. skyldighet att ge barnet en sorgfällig uppfostran och att ha uppsikt över barnet. För barnets tillrättavisaande får enligt 6 kap. 3 § FB användas de uppfostringsmedel som kan anses lämpliga med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter. Med denna formulering har lagstiftaren velat utmärka att kroppslig tillrättavisaande helst bör undvikas och att aga bör utövas inom snäva gränser, när den anses erforderlig. Barnavårdsnämnden har genom regler i FB fått vissa möjligheter att ingripa bl. a. mot missbruk av denna s. k. aganderätt. Sålunda kan enligt 6 kap. 6 § FB grovt missbruk eller grov försummelse vid utövande av vårdnaden medföra att denna frántas vårdnadshavaren. Barnavårdsnämnd kan ta initiativ till sådan åtgärd. Också bestämmelserna i 8 kap. FB om barnavårdsman, vilken förordnas av nämnden, är av betydelse i sammanhanget. Missbruk av aganderätten kan även beivras med stöd av brottsbalken.

Viktiga befogenheter och skyldigheter när det gäller att skydda barn mot misshandel och annan vanvård tillkommer barnavårdsnämnden vidare enligt BvL. Enligt 25 § BvL skall nämnden ingripa med förebyggande åtgärder eller omhändertagande för samhällsvård bl. a. när barn misshandlas i hemmet eller eljest där behandlas på ett sådant sätt att dess kroppsliga eller själsliga hälsa utsätts för fara. Nämnden kan också ta barnet om hand, om det finns sannolika skäl att anta att misshandel förekommer. Enligt 93 § BvL

åligger det myndigheter, vars verksamhet berör barnavården, och befattningshavare hos sådana myndigheter samt lärar- och sjukvårdspersonal, som inte är i allmän tjänst, att göra anmälan till barnavårdsnämnd, om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan ge nämnden anledning att ingripa.

I den allmänna debatten har satts i fråga, om nu nämnda bestämmelser ger barnen ett tillräckligt skydd. Diskussionen har rört bl. a. möjligheterna att införa förbud mot kroppsgaga och en generell skyldighet att anmäla misshandelsfall till barnavårdsnämnd. Efter framställning av 1965 års riksdag har medicinalstyrelsen fått i uppdrag att undersöka kända fall av barnmisshandel. Avsikten med uppdraget är att få ett bättre underlag för bedömandet av vilka åtgärder i form av familjerådgivning, upplysningsverksamhet e. d. som kan vara lämpliga.

I den inom justitiedepartementet upprättade promemorian behandlas båda de förut nämnda frågorna om möjligheterna att införa förbud mot kroppsgaga och en generell skyldighet att anmäla misshandelsfall till barnavårdsnämnd. I promemorian föreslås en omformulering av 6 kap. 3 § FB i syfte att ge ett tydligare uttryck för lagstiftarens restriktiva inställning till kroppsgagan som uppfostringsmedel. Vidare föreslås ett tillägg till 93 § BvL av innebörd att var och en bör göra anmälan till barnavårdsnämnd, när han får kännedom om att barn misshandlas i hemmet eller eljest behandlas olämpligt där, så att fara uppkommer för barnets kroppsliga eller själsliga hälsa. Enligt promemorian är det tveksamt om omedelbara ändringar i lagstiftningen kan i nämnvärd grad minska riskerna för nya fall av barnmisshandel. Det anses emellertid möjligt att genom de föreslagna lagändringarna stödja arbetet på effektiva åtgärder mot sådana företeelser. Remissinstanserna ansluter sig i princip till promemorians uppfattning om effekten av lagstiftningsåtgärder. Även jag anser det mindre sannolikt att lagstiftningsåtgärder kan få någon större praktisk betydelse. Jag anser det emellertid angeläget att alla möjligheter att förbättra barnens skydd tas till vara. De lagändringar som föreslås i promemorian har fått ett övervägande positivt mottagande av remissinstanserna och en lagstiftning i föreslagen riktning bör därför enligt min mening nu genomföras.

Vid tillkomsten av lagen den 11 juni 1920 (nr 407) om barn i äktenskap utgick man från att rätten och plikten att uppfostra barnet ofrånkomligt måste medföra befogenhet att vid behov tillgripa kroppslig aga. Sedan dess har den allmänna uppfattningen allt mer bestämt tagit avstånd från denna metod att tillrättavisa barn. Som tidigare berörts vilar 6 kap. 3 § FB på den principiella uppfattningen att kroppsgaga i princip bör undvikas. Detta underströks av föredragande departementschefen vid remissen till lagrådet av förslaget till FB. Den rätt att aga som tidigare tillkom andra uppfostrare än föräldrar och vårdnadshavare har numera upphävts.

Aganderättens närmare innebörd är väl inte helt entydig. I allmänhet tor-

de som kroppsaga uppfattas varje handling, varigenom barnet tillfogas smärta. I rättspraxis (se NJA I 1957 s. 593) har också vissa former av frihetsberövande hänförts till aga. För egen del ansluter jag mig till den uppfattning som allmänt kommer till uttryck i remissyttrandena, att våld i alla former mot barnets person är olämpligt.

På vårdnadshavare vilar i första hand ansvaret för att barnet erhåller en sorgfällig uppfostran. Detta ansvar kan sägas åvila honom främst i förhållande till barnet självt. Vårdnadshavaren bör, som hovrätten över Skåne och Blekinge uttrycker det, iaktta barnets bästa och ge det trygghet och ett gott föredöme. Han har också skyldighet att ha uppsikt över barnet. Därmed åvilar honom ett ansvar även mot tredje man för att barnet inte brister i ordning. Vårdnadshavaren skall sålunda övervaka barnet så att det exempelvis hindras att skada sig självt eller annans person eller egendom liksom att begå brott. Uppsiktsskyldigheten får i vissa hänseenden sitt närmare innehåll av särskilda bestämmelser inom olika områden av lagstiftningen. Först kan nämnas den i BvL föreskrivna befogenheten för barnavårdsnämnd att ingripa, när underårig genom sitt levnadssätt visar sig behöva särskilda tillrättaförande åtgärder från samhällets sida. Försummelse vid uppsiktsplikens utövande kan vidare medföra skadeståndsskyldighet för vårdnadshavaren. Om underårig åläggs skadeståndsskyldighet enligt 6 kap. 6 § strafflagen, har han regressrätt mot den som har vållat skadan genom underlåten vård om hans person. Som berörts i den inledande redogörelsen kan försummelse av vårdnadsskyldigheten i vissa fall också medföra straffansvar för vårdnadshavaren.

Med hänsyn till de förpliktelser som sålunda vilar på vårdnadshavaren kan inte bortses från att vissa konfliktsituationer kan uppkomma även i det mest harmoniska familjeförhållande. Föräldrarna kan bli tvungna att övervinna ett visst motstånd från barnets sida när det gäller att se till att barnet inte skadar sig självt eller andra eller till äventyrs begår brott. Även i övrigt kan barnets beteende inte alltid påverkas i önskvärd riktning utan någon form av kroppslig tillrättavisning. Med hänsyn till det straff- och skadeståndsansvar som kan drabba inte bara barnen utan även vårdnadshavare, om uppsiktsplikten försummas, bör enligt min mening inte varje form av kroppslig tillrättavisning vara förbjuden i lag.

Fastän jag ansluter mig till uppfattningen att kroppsaga är ett olämpligt uppfostringsmedel, är jag alltså inte beredd att förordna en sådan ändring av 6 kap. 3 § FB att kroppsaga förbjuds. Den restriktiva inställning till kroppsagan som uppfostringsmedel som jag tidigare gett uttryck för torde emellertid böra komma till tydligare uttryck i lagtexten. Det bör ske genom att 6 kap. 3 § FB omformuleras i den riktning som föreslås i promemorian. Lagrummet bör sålunda till en början liksom f. n. ange, att föräldrarna har uppsikt över barnet. Därefter bör i huvudsaklig överensstämmelse med promemorieförslaget utsägas, att för barnets tillrättavisande inte får användas

andra uppfostringsmedel än sådana som är lämpliga med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter.

I promemorian föreslås vidare, som jag tidigare nämnt, ett tillägg till 93 § BvL av innebörd att var och en uppmanas att till barnavårdsnämnden anmäla sin kännedom om fall av misshandel och annan olämplig behandling av barn. Av den inledande redogörelsen framgår att barnavårdskommittén på sin tid föreslog en liknande föreskrift vilken emellertid inte upphöjdes till lag. Kommittéförslaget gick längre än promemoriaförlaget genom att uppmana till anmälan också av fall där barnavårdsnämnd hade att ingripa för att tillrättaföra den underårige. Den kritik som riktades mot kommittéförlaget, bl. a. av justitiekanslern och stadsförbundet, gick framför allt ut på att bestämmelsen saknade praktisk betydelse och kunde ge anledning till obefogade anmälningar. Liknande invändningar har gjorts också mot promemoriaförlaget. Justitiekanslern anser emellertid, att de olägenheter som kan vara förbundna med den föreslagna bestämmelsen inte är sådana att förslaget bör avstyrkas. Stadsförbundet finner det inte uteslutet att en i lag uttryckt uppmaning att anmäla misshandel kan vidga myndigheternas möjligheter att få kännedom om sådana övergrepp. Liknande synpunkter framförs också i andra yttranden.

Som framhålls både i promemorian och i remissyttrandena är det angeläget att misshandelfallen så tidigt som möjligt kommer till myndigheternas kännedom. Det är uppenbart att allmänhetens medverkan i detta hänseende är av stor betydelse. Jag kan i likhet med flera remissinstanser ansluta mig till vad som uttalas i promemorian om att olägenheterna av den föreslagna bestämmelsen inte bör bli särskilt stora. Redan det förhållandet att ingen remissinstans har avstyrkt förslaget tyder enligt min mening på att betänkligheterna måste vika inför det påtagliga behovet av ökat skydd för barnen. Jag förordar därför att promemoriaförlaget i princip läggs till grund för lagstiftning.

Beträffande bestämmelsens närmare utformning har en remissinstans ansett, att anmälan bör göras så snart vederbörande har välgrundad anledning anta att vanvård föreligger. Enligt en annan mening bör anmälan göras redan vid misstanke om vanvård. Promemoriaförlaget ansluter emellertid i denna del till avfattningen av 93 § BvL. Som jag tidigare nämnt, åligger det enligt detta stadgande vissa myndigheter och befattningshavare att till barnavårdsnämnd anmäla sådant som de i sin verksamhet erhållit kännedom om av beskaffenhet att föranleda nämndens ingripande. Jag finner inte anledning att frånga förslaget på denna punkt. Det har vidare ansetts vara tveksamt, om uppmaningen att anmäla bör omfatta också de fall då underårige är utsatt för annan olämplig behandling än misshandel. Förslaget ansluter här till några av de i 25 § första stycket a) BvL uppställda förutsättningarna för barnavårdsnämnds ingripande. Av förarbetena till sistnämnda bestämmelse framgår, att till annan olämplig behandling kan hänföras åt-

skilliga fall som kan vara svåra att bedöma, exempelvis fara på grund av psykisk sjukdom hos vårdnadshavaren, undernäring hos barnet eller fostern genom s. k. andlig terror. Som jag tidigare berört faller vidare vissa former av olämpliga ingripanden mot barnets person utanför misshandelsbegreppet. Barnens behov av skydd är också i dessa fall högst påtagligt. Jag är därför beredd att även i denna del biträda promemorieförslaget. Jag delar uppfattningen att stadgandet inte bör göras kategoriskt och straffsanktionerat. I huvudsaklig överensstämmelse med promemorians förslag bör således till 93 § BvL fogas ett nytt andra stycke av innehåll att den som får kännedom om att någon, som ej fyllt 18 år, misshandlas i hemmet eller eljest där behandlas på sådant sätt att hans kroppsliga eller själsliga hälsa utsätts för fara, bör anmäla detta till barnavårdsnämnd.

Den i ett par remissyttranden berörda frågan om anonymitetsskydd för anmälare anser jag mig inte böra ta upp till behandling i detta sammanhang.

De förordade lagändringarna bör träda i kraft den 1 juli 1966.

Motionerna

I de likalydande motionerna *I*: 722 och *II*:887 anföres i huvudsak följande. Utvecklingen har visat att 6 kap. 3 § föräldrabalken inte inneburit något effektivt skydd för övergrepp mot barn. De senaste åren har det inträffat ett stort antal fall av upprörande misshandelsbrott mot barn, ofta i mycket späd ålder, med bestående skador eller dödsfall som följd. Den i propositionen föreslagna ändringen av 3 § är emellertid närmast av redaktionell art och inte ägnad att bidra till en ändrad inställning till användande av fysiskt våld mot barn. De i departementspromemorian uttryckta farhågorna att borttagande av aganderätten skulle medföra att varje handgriplig tillrättavisning, även av lindrig art, skulle likställas med rättsstridig misshandel, är inte berättigade. Sådana obetydliga åtgärder och lätta tillrättavisningar, som normalt kan förekomma, faller nämligen utanför brottsbalkens bestämmelse om misshandel. Ej heller kan sådana åtgärder, som föräldrar nödgas vidta för att övervinna motstånd från barnet när det gäller att hindra barnet från att skada sig självt eller andra eller från att begå brott, bli betraktade som misshandel i lagens mening. Även om därvid skulle förekomma visst fysiskt våld, måste detta i den uppkomna intressekollisionen falla utanför ramen för misshandel. Den föreslagna lydelsen av 3 § är behäftad med samma fel som den gällande. Om vissa former av aga tolereras som lämpligt uppfostringsmedel blir gränsen mot straffbar misshandel alltjämt oklar. Departementschefen ansluter sig till den uppfattning, som kommit till allmänt uttryck i remissyttrandena, att våld i alla former mot barnets person är olämpligt men är ändå inte beredd att helt förbjuda kroppssaga. Det enda sättet att komma till rätta med den förlegade opinion som tillåter

stryk som uppfostringsmedel är att utforma lagstiftningen så att därav klart framgår, att aga inte är lämpligt uppfostringsmedel och alltså inte tillåten. Lagstiftningen får inte inge tvivel om att misshandel av barn skall bestraffas lika strängt som misshandel av vuxna. Det är emellertid mindre tillfredsställande att i föräldrabalken införa uttryckligt förbud mot olämpliga uppfostringsmedel. Detta förefaller onödigt i den mån förbudet avser handlingar som är straffbelagda enligt brottsbalken. — Såsom hovrätten över Skåne och Blekinge anfört bör 3 § ange de elementära dragen i den psykiska omvårdnad som föräldrar bör bereda sina barn. Förutom bestämmelsen om skyldigheten för föräldrarna att ha uppsikt över barnet bör i paragrafen föreskrivas att de städse skall iaktta barnets bästa.

I de likalydande motionerna *I: 723* och *II: 888* anförs bl. a. följande.

I den allmänna debatten har enligt vår mening — — — en sammankoppling av barnmisshandel och aga gjorts som varit olycklig. Man har ofta kategoriskt utdömt aga som ett under alla förhållanden olämpligt korrekionsmedel. Man kommer härvidlag in på föräldraauktoriteten och föräldrarnas självklara befogenheter att i skiftande situationer välja de vägar och medel för uppfostran som gagnar barnet på bästa sätt. Korrekionsmedlet aga behöver sällan tillgripas, men beträffande de flesta barn uppstår dock någon gång disciplinsituationer som enligt föräldrarnas bedömanden inte kan bemästras med annat än möjlighet att använda aga. Möjlighet till lindrig aga — som självfallet inte på minsta sätt har något att göra med barnmisshandel — bör därför vara ett tillåtligt medel i en fast, konsekvent och kärleksfull fostran.

Mycket sträng uppfostran med anlitande av aga i relativt stor utsträckning är självfallet ur alla synpunkter olämplig. En sådan fostran kan leda till missanpassning. Vi vill emellertid framhålla att den stränga fostrans motsats — alltför slapp fostran eller ingen fostran alls — också kan leda till missanpassning, vilket medför att barnet får svårigheter att underordna sig de regler för mänsklig samlevnad som måste finnas i ett demokratiskt samhälle.

Att förbjuda aga skulle vara olämpligt dels därför att det enligt vad vi tidigare framhållit är ett ibland nödvändigt korrekionsmedel, dels därför att förbudet sannolikt inte skulle komma att följas och omöjligen skulle kunna kontrolleras och dels slutligen att familjens integritet skulle trädas för när. Justitieministern ansluter sig till uppfattningen att aga principiellt är olämplig men anser dock att aga i vissa situationer kan vara nödvändig och förordar sålunda att varje form av kroppslig tillrättavisning inte bör vara förbjuden i lag. Ehuru vi anser att den förändring som departementschefen föreslår av 3 § föräldrabalken är onödig och knappast bättre än nuvarande lydelse skyddar mot barnmisshandel, vill vi dock inte motsätta oss den föreslagna ändringen.

Inför den föreslagna ändringen av 93 § barnavårdslagen har remissinstanserna visat tveksamhet. — — — Socialstyrelsen vänder sig emot den valda formuleringen »erhållit kännedom om» — en formulering som i det slutliga lagförslaget ändrats till »får kännedom om», vilket dock har exakt samma innebörd. Socialstyrelsen anser att texten här bör lyda »ha välgrundad anledning antaga» och anger som motiv att både allmänheten och bar-

navårdsnämnderna därigenom bättre påminns om det nödvändiga i vak-samhet när det gäller otillräckligt underbyggda misstankar. Härigenom vinnes också att motiv för anmälan otvivelaktigt får anses föreligga, om nå-
gon visserligen inte har fullständig kännedom om vad som förekommit men omständigheterna ger vederbörande grundad anledning att misstänka så-
dana förhållanden som bör föranleda anmälan till barnavårdsnämnd. Vi
ansluter oss till denna uppfattning. Den av socialstyrelsen föreslagna för-
muleringen har både en klarare och sakligt sett riktigare innebörd än den
i propositionen valda. Att »få kännedom om» något kan uppfattas mycket
olika av olika människor. Det kan betyda allt från obekräftade hörsägnen
till verklig vetskap. Eftersom 93 § skall ge vägledning för den enskilde hur
han skall handla i en given situation, måste lagtexten vara så enkel och
entydig som möjligt.

I motionen *II: 889* uttalas att starka invändningar kan riktas mot upp-
fattningen att ett förbud mot aga saknar stöd i det allmänna rättsmed-
vetandet och därför inte skulle åtlydas. Enligt motionärerna torde näm-
ligen ett omtänkande ha skett på detta område. Om nedärvda vanföre-
ställningar att aga är ett tjänligt medel för uppfostran fortfarande finns,
anser motionärerna detta icke vara ett acceptabelt skäl för att sanktionera
aga i lagen. Beträffande tillåtligheten av vissa ingripanden av föräldrarna
gentemot barnen framför motionärerna samma tankegångar, som kommit
till uttryck i motionerna *I: 722* och *II: 887* för vilka redogjorts ovan.
Motionärerna uttalar att eftersom det är svårt att dra gränsen mellan
»accepterad aga» och misshandel bör kroppsgöra helt förbjudas, vilket
även skulle underlätta bedömningen av frågan om anmälan bör göras
enligt det föreslagna tillägget till 93 § barnavårdslagen. Motionärerna un-
derstryker vikten av att ett förbud mot aga åtföljs av föräldrapplysning
och förutsätter att denna fråga blir föremål för noggrann prövning inom
medicinalstyrelsen.

Till stöd för yrkandet i motionen *II: 78* anföres i huvudsak följande.
Det är visserligen sannolikt att förövarna av barnmisshandel handlat un-
der inflytande av själslig abnormitet, men man kan härvidlag inte bortse
från att aga alltjämt sanktioneras som uppfostringsmedel. Lydelsen av
6 kap. 3 § föräldrabalken ger stort utrymme åt skönsmässiga bedömningar
och alltför fritt spelrum för olämpliga barnuppfostrare. Det svenska rätts-
samhället kännetecknas av respekt för människovärdet och den enskildes
personliga integritet. Den självklara principen att utmönstra våld som kor-
rektionsmedel har bl. a. tagit sig uttryck i inom skolväsendet rådande för-
bud mot aga. Eftersom föräldraskapet inte kan konstituera någon rätt att
begagna metoder som rättssamhället avvisar, bör det även vara förbjudet
för föräldrar att aga barnen. Införandet av ett sådant förbud vore dess-
utom en logisk konsekvens av agaförbudet inom skolan. Även om efter-
levnaden av ett generellt förbud mot aga ej vore lätt att övervaka, skulle
det ha normgivande effekt och dessutom bespara rättsförfarandet bevis-
svårigheterna rörande påtalad barnmisshandels rättsstridighet.

II. Överförmyndares samtycke vid omyndigs upptagande av lån

Utskottet torde beträffande gällande bestämmelser, förmynderskapsutredningens förslag samt remissyttrandena däröver m. m. få hänvisa till propositionen s. 21—26.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Kling*, följande.

Enligt 15 kap. 14 § första stycket FB får förmyndare inte utan överförmyndares samtycke uppta lån eller ingå växelförbindelse på den omyndiges vägnar. Syftet är att skydda den omyndige mot onödig skuldsättning och alltför betungande återbetalningsskyldighet. Bestämmelsen är tillämplig bl. a. då omyndig vill få sådant statligt studiestöd som är förenat med återbetalningsskyldighet eller statligt bosättningslån.

Prövningen av ansökningar om sådant ekonomiskt stöd prövas enligt gällande föreskrifter av statlig myndighet. Prövningen omfattar både ändamålet och behovet. Reglerna om återbetalning är utformade på sådant sätt att återbetalningsskyldighetens omfattning i väsentlig utsträckning bestäms av den återbetalningsskyldiges betalningsförmåga. Förmynderskapsutredningen har med anledning härav till särskild behandling tagit upp frågan, om överförmyndares samtycke behövs i låneärenden av nu angivet slag. Den behandling ärendena får hos de statliga myndigheterna innefattar enligt utredningens mening tillräckliga garantier mot onödig och betungande skuldsättning för den omyndige. Överförmyndarens prövning anses inte fylla något självständigt ändamål. Utredningen föreslår därför att 15 kap. 14 § FB ändras så, att överförmyndares samtycke inte längre skall behövas när det är fråga om statliga lån som upptas för att bereda omyndig hjälp till studier, yrkesutbildning eller bosättning.

Förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser. Fullmäktige i riksbanken har framhållit att den föreslagna undantagsbestämmelsen enligt sin ordalydelse blir tillämplig även på de lån för studier, yrkesutbildning och bosättning som lämnas ur riksbankens avbetalningslånefond. Bestämmelser om dessa lån finns i 7 § reglementet den 15 december 1943 för riksbankens styrelse och förvaltning (bankoreglementet). De innebär bl. a. att lånebelopp och lånetid maximeras, att möjlighet till amorteringsfrihet under viss tid föreligger och att räntan följer det allmänna marknadsläget. Enligt fullmäktiges mening kan överförmyndarens samtycke utan olägenhet undvaras också i fråga om dessa lån.

Som jag nyss har nämnt avser bestämmelsen i 15 kap. 14 § FB om överförmyndares samtycke att skydda den omyndige mot onödig skuldsättning

och alltför betungande återbetalningsskyldighet. Som framgår av promemorian och remissyttrandena får detta syfte anses tillgodosett redan genom de bestämmelser som reglerar långivning och återbetalning vid statlig ekonomisk studiehjälp och lån ur statens bosättningslånefond. Detsamma får anses gälla bankoreglementets bestämmelser om lån ur riksbankens avbetalningslånefond. I likhet med utredningen och remissinstanserna anser jag därför att överförmyndarens samtycke till lån av dessa slag bör kunna undvaras. En lagändring enligt förslaget medför också, att handläggningen av låneärendena förenklas och att arbetsbördan för överförmyndarna och de lånebeviljande myndigheterna minskas. Den föreslagna lagändringen bör därför komma till stånd.

Beträffande bestämmelsens utformning har jag i huvudsak endast den anmärkningen att såväl studier som yrkesutbildning torde kunna anses som utbildning i undervisningslagstiftningens mening. Jag föreslår därför att i 15 kap. 14 § första stycket FB intas en föreskrift, enligt vilken överförmyndares samtycke inte fordras i fråga om sådant statligt lån som upp-
tas för att bereda omyndig hjälp till utbildning eller bosättning.

Lagändringen bör träda i kraft den 1 juli 1966.

Lagrådet

Lagrådet lämnade de genom propositionen framlagda förslagen utan erinran.

Utskottet

I detta utlåtande behandlas aganderätten och samhällets möjligheter att genom lagstiftning förhindra barnmisshandel ävensom ett lagförslag beträffande överförmyndares samtycke till lån åt omyndig.

Som bakgrund till bedömningen av förstnämnda spörsmål torde utskottet här få ge en kortfattad redogörelse för gällande rätt på området. Enligt brottsbalken dömes den för misshandel som tillfogar annan person kroppsskada, sjukdom eller smärta. Till kroppsskada är enligt förarbetena att hänföra ej blott t. ex. sår och svullnader utan även funktionsrubbnings-
ningar av skilda slag såsom syn- och hörselskador. Sjukdom inbegriper jämväl sådant psykiskt lidande som medför medicinskt påvisbar effekt, t. ex. en psykisk chock. Med smärta avses ett fysiskt lidande som ej är alltför obetydligt. För att misshandel skall anses föreligga, ehuru kroppsskada eller sjukdom inte förorsakats, kräves alltså att den kroppsliga störningen ej är alltför lindrig eller hastigt övergående. Av särskild betydelse i förevarande sammanhang är bestämmelsen i 6 kap. 3 § föräldrabalken. Denna föreskriver

till en början att föräldrar skall ha uppsikt över barnet. I enlighet härmed åligger det föräldrar och andra vårdnadshavare att utöva tillsyn över barnet till dess det nått sådan ålder och utveckling att behov av dess övervakande inte längre föreligger. Försummelse av uppsiktsplikten kan medföra skadeståndsskyldighet och i vissa fall straffansvar för vårdnadshavaren. Vidare medger stadgandet vårdnadshavare att för barns tillrättavisande använda de uppfostringsmedel som med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter må anses lämpliga. På grund härav är aga som utövas inom måttliga gränser att anse som rättsenlig. Sålunda lär vissa gärningar, såsom lindrig misshandel och olika former av frihetsberövande, vilka normalt skulle bedömas som rättsstridiga, på grund av aganderätten anses tillåtna när de företages av vårdnadshavare mot barn. Stadganden som avser att genom åtgärder av myndighet skydda barn mot olämplig behandling finnes i barnavårdslagen och föräldrabalken. Enligt 25 § barnavårdslagen åligger det sålunda barnavårdsnämnd att ingripa om någon, som ej fyllt 18 år, misshandlas i hemmet eller eljest där behandlas så att hans kroppsliga eller själsliga hälsa utsättes för fara. I 93 § barnavårdslagen stadgas vidare skyldighet för vissa myndigheter att ofördröjligen till barnavårdsnämnd anmäla sådant, som de i sin verksamhet erhållit kännedom om och som är av beskaffenhet att föranleda nämndens ingripande. Samma anmälningsskyldighet gäller för befattningshavare hos dessa myndigheter och för lärar- och sjukvårdspersonal som ej är anställd i allmän tjänst. Om vårdnadshavare gör sig skyldig till grovt missbruk eller grov försummelse vid utövande av vårdnaden kan detta enligt 6 kap. 6 § föräldrabalken medföra att vårdnaden framtages honom.

I den proposition utskottet nu behandlar föreslås en omformulering av 6 kap. 3 § föräldrabalken för att ge tydligare uttryck åt inställningen att kroppssaga är ett olämpligt uppfostringsmedel. Enligt den föreslagna lydelsen anges liksom för närvarande först att föräldrarna har uppsikt över barnet. Därefter utsäges att för barnets tillrättavisande inte får användas andra uppfostringsmedel än sådana som är lämpliga med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter. För att genom medverkan av allmänheten möjliggöra att olämplig behandling av barn så snart som möjligt kommer till myndigheternas kännedom föreslås vidare i propositionen ett tilllägg till 93 § barnavårdslagen. Förslaget innebär att den anmälningsskyldighet som nu åvilar bl. a. vissa myndigheter kompletteras med en bestämmelse att den som får kännedom om att någon, som ej fyllt 18 år, misshandlas i hemmet eller eljest där behandlas på sådant sätt att hans kroppsliga eller själsliga hälsa utsättes för fara, bör anmäla detta för barnavårdsnämnd.

I anledning av propositionen har väckts fem motioner. Därjämte behandlar utskottet i förevarande utlåtande den vid riksdagens början väckta motionen II: 78 om agaförbud för föräldrar. Enligt såväl sistnämnda motion som motionen II: 889 bör man för att förhindra barnmisshandel införa ett

uttryckligt förbud mot all användning av aga. I de likalydande motionerna I: 722 och II: 887 anföres att den genom propositionen föreslagna ändringen av 6 kap. 3 § föräldrabalken närmast är av redaktionell art och inte ägnad att bidra till ändrad inställning till användande av fysiskt våld mot barn. Under erinran om att lindriga tillrättavisningar faller utanför brottsbalkens regler om misshandel framhåller motionärerna att lagstiftningen måste ändras så att därav klart framgår, att misshandel av barn bestraffas på samma sätt som misshandel av vuxna. Motionärerna anser det mindre tillfredsställande att i föräldrabalken införa uttryckligt förbud mot olämpliga uppfostringsmedel och betonar att detta förefaller onödigt i den mån förbudet avser handlingar som är straffbelagda enligt brottsbalken. Enligt motionärernas mening bör 6 kap. 3 § blott ange de elementära dragen i den psykiska omvårdnad som föräldrar bör bereda sina barn. Förutom bestämmelsen om skyldighet för föräldrarna att ha uppsikt över barnet bör sålunda endast föreskrivas att de städse skall iakttaga barnets bästa. I de likalydande motionerna I: 723 och II: 888 yrkas att den i det föreslagna tillägget till 93 § barnavårdslagen intagna anmaningen att göra anmälan skall avse den som »har välgrundad anledning antaga» att i stadgandet omnämnt förhållande föreligger. Till stöd härför framhåller motionärerna, att detta uttryck bättre än det i propositionen använda »får kännedom om» ger anvisning om nödvändigheten av vaksamhet mot otillräckligt underbyggda misstankar.

Frågan om samhällets möjligheter att ingripa till skydd för barnen har aktualiserats genom att flera fall av upprörande barnmisshandel avslöjats på senare tid. De barn som utsatts för misshandel har oftast varit i späda ålder och alltså saknat möjlighet att meddela sig med andra än sina närmaste. Självfallet är det mycket svårt att förhindra denna art av brottslighet eftersom den vanligtvis försiggår i hemmen och då är dold för insyn. Brotten torde på grund därav vanligen inte upptäckas förrän barnet avlidit eller åsamkats sådana skador att läkare anlitas. Det framstår enligt utskottet som angeläget att man från samhällets sida snarast vidtager åtgärder för att söka komma till rätta med missförhållandena. Utskottet förutsätter att det uppdrag som lämnats till medicinalstyrelsen, att genom en undersökning skapa ett fast underlag för praktiska åtgärder på området, utföres utan dröjsmål. Utskottet vill vidare understryka att barnmisshandel i viss utsträckning torde kunna förebyggas genom upplysningsverksamhet och åtgärder av olika slag från barnavårdsnämnder och andra samhällsorgan. Det är därför med tillfredsställelse som utskottet konstaterar att socialstyrelsen har sin uppmärksamhet speciellt riktad på dessa frågor. Vad utskottet nu har att ta ställning till är emellertid hur lagstiftaren kan bidra till problemets lösning. Utskottet delar den uppfattning som framförts i ärendet att frågan om tillåtligheten av kroppsgöra härvid bör särskilt uppmärksammas. Det är visserligen såsom departementschefen uttalat osäkert om ändrad lag-

stiftning får omedelbar praktisk betydelse då det gäller att minska antalet fall av barnmisshandel, men på längre sikt måste dock värdet därav vara stort. Utskottet vill ge uttryck för en annan uppfattning om kroppsgagens rättsenlighet än den hittillsvarande. Det framstår nämligen såsom otillfredsställande att t. ex. sådan misshandel, som i och för sig skulle bedömas som rättsstridig, på grund av aganderätten kan anses tillätlig om den utövas av vårdnadshavare mot barn. Utskottet anser därför i överensstämmelse med vad som anförts i motionerna I: 722 och II: 887 att inga andra stadganden än brottsbalkens skall äga tillämpning vid bedömande av om kroppsgaga skall anses rättsenlig. Detta ställningstagande överensstämmer också med den inställning mot barnmisshandel som uppbär propositionen. Varken den i propositionen eller i nyssnämnda motioner föreslagna lydelsen av 6 kap. 3 § föräldrabalken har emellertid det innehåll som bestämmelsen enligt utskottets mening bör ha. Stadgandet bör nämligen utformas så att den strafffrihetsgrund som aganderätten nu kan innebära helt utmönstras. Lagrummet bör sålunda endast behandla föräldrarnas uppsiktsskyldighet och här- om, i enlighet med vad som för närvarande gäller, lämpligen utsäga att föräldrarna skall utöva den uppsikt över barnet som är erforderlig med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter. Vad nu sagts innebär självfallet inte att uppfostringsmedel får anses lämpliga bara av den anledningen att de är rättsenliga enligt brottsbalkens regler. Att, såsom i motionerna II: 78 och II: 889 föreslås, även obetydliga tillrättavisningar genom lagstiftning skulle förklaras rättsstridiga, torde emellertid ej böra ifrågakomma.

Det föreslagna tillägget till 93 § barnavårdslagen anser utskottet kunna bidra till att öka skyddet för barnen. Vad gäller lagtextens utformning har i motionerna I: 723 och II: 888 yppats betänkligheter med hänsyn till risken för obefogade anmälningar. Denna olägenhet blir emellertid icke mindre om lagtexten utformas i enlighet med motionärernas förslag. Utskottet har för sin del ej funnit anledning till erinran mot den i propositionen föreslagna lydelsen, vilken nära ansluter till 25 § första stycket a) och 93 § barnavårdslagen.

Frågan om anonymitetsskyddet för den som gör anmälan till barnavårdsnämnd har berörts under utskottets behandling av ärendet. Spörsmålet är emellertid under övervägande inom offentlighetskommittén, som avser att redovisa resultatet av sitt arbete under innevarande eller nästa år. Utskottet anser sig därför icke böra upptaga frågan till behandling.

I propositionen framlägges slutligen förslag till sådan ändring i föräldrabalken att överförmyndares samtycke inte längre skall behövas till statligt lån åt omyndig för utbildning eller bosättning. Utskottet tillstyrker propositionens förslag i denna del.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen icke kunnat i oförändrat skick antaga det genom förevarande

proposition, nr 96, framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 3 § och 15 kap. 14 § föräldrabalken — måtte i anledning av motionerna I: 722 och II: 887 samt med avslag å följande motioner, nämligen

- 1) II: 78 och
- 2) II: 889

för sin del antaga förslaget med den ändringen att 6 kap. 3 § erhåller nedan angivna, såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse.

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

6 KAP.

3 §.

Föräldrarna hava uppsikt över barnet. För barnets tillrättavisande må ej användas andra uppfostringsmedel än sådana som äro lämpliga med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter.

Föräldrarna skola utöva den uppsikt över barnet som är erforderlig med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter.

B. att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 723 och II: 888 bifalla det genom förevarande proposition framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av 93 § barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97).

Stockholm den 17 maj 1966

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Erik Svedberg, Arvidson, Hjorth, Lundin, Ferdinand Nilsson, Schött, fru Segerstedt Wiberg och fru Lilly Ohlsson;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, fru Johansson, herr Svensson i Vä, fru Kristensson, fru Löfqvist, herrar Zetterberg, Sjöholm och Björk i Påarp.